

Egenkontrollprogram för försäljning av

- tobaksvaror
- e-cigarett och påfyllningsbehållare
- tobaksfria nikotinprodukter

Värt att veta om egenkontrollprogram

Du som tänker sälja tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter ska utöva egenkontroll över att försäljningen sker i enlighet med bestämmelserna i gällande lagstiftning. Du ska dokumentera kontrollen av verksamheten i ett egenkontrollprogram som är anpassat för din verksamhet. Det är näringsidkaren, det vill säga du som äger verksamheten, som ansvarar för att det finns ett egenkontrollprogram. Programmet bör bland annat beskriva försäljningsställets rutiner för att kontrollera ålder, marknadsföring och märkning.

Ett egenkontrollprogram fungerar som ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen och är ett viktigt underlag för kommunen vid en tillsynskontakt. När du anmäler försäljning av eller ansöker om tillstånd för försäljning av tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter till kommunen ska du samtidigt bifoga en **kopia** av ditt egenkontrollprogram.

Försäljningsställe

Namn på försäljningsstället	Gatuadress	
Postnummer och postort	E-post	
Webb-butik		
Kontaktperson	Telefon	Antal anställda

Ägare

Firmanamn (AB, HB, enskild firma etc.)	Organisationsnummer/personnummer
--	----------------------------------

Försäljning av

☐ Tobaksvaror	☐ E-cigarett och påfyllningsbehållare	☐ Tobaksfria nikotinprodukter
--------------------------------------	--	--

Nedan följer ett förslag på vad ett egenkontrollprogram för försäljning av tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter kan innehålla. Hjälptexten under rubrikerna beskriver lagens försäljningsregler och kryssrutorna är förslag på rutiner som kan vara ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen. Det finns också tips på information som inte är försäljningsregler men som kan vara bra att känna till och en hjälp för dig och din personal.

Information om åldersgränsen 18 år

För att informera om förbudet att sälja eller lämna ut tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter till någon som inte har fyllt 18 år ska ni ha minst en tydlig och klart synbar skylt på försäljningsstället. Skylten ska normalt sett placeras vid kassan för att uppfylla kravet på att vara tydlig och klart synbar. Det finns inget som hindrar att ni placerar fler skyltar på andra platser på försäljningsstället.

Var är skyltar eller dekalerna om åldersgränsen placerade på försäljningsstället?

☐ Vid kassan
☐ På entrédörren
☐ På skyltfönster
☐ På beställningsterminal/varuautomat
☐ Annat:

Åldersgräns och ålderskontroll

Den som säljer eller lämnar ut tobaksvaror/e-cigarettor och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter ska vara säkra på att kunden har fyllt 18 år. Personen som säljer eller lämnar ut varan, exempelvis expediten i kassan, är personligen ansvarig för att ingen under 18 år får köpa tobak/e-cigarettor och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter. Det betyder att den som vid försäljning överlämnar varan till någon som inte har fyllt 18 år kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om kassapersonalen är osäkra på kundens ålder ska de begära legitimation.

Det kan vara svårt att enbart genom utseendet bedöma en ungs ålder. Ett sätt att försäkra sig om att en person fyllt 18 år är att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Om kunden inte har fyllt 18 år får varan inte säljas eller lämnas ut. Varan får heller inte lämnas ut om det finns särskild anledning att tro att varan kommer att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år.

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll på försäljningsstället?

- ☐ Om vi är osäkra på om kunden har fyllt 18 år frågar vi efter legitimation.
- ☐ Vi kontrollerar kundens ålder via födelsedata på legitimationen.
- ☐ En ålderssticka (dekal) finns för att underlätta ålderskontrollen.
- ☐ Vi rekommenderar personalen att begära legitimation av alla kunder som ser ut att vara under _____ år.
- ☐ Om kunden inte kan visa att han eller hon är över 18 år nekar vi köp.
- ☐ Om kunden inte visar legitimation på begäran nekar vi köp.
- ☐ Om personalen misstänker att en tobaksvara/e-cigarettor och påfyllningsbehållare/tobaksfri nikotinprodukt är avsedd för någon som är under 18 år så nekar vi köp.
- ☐ Om kunden är påstridig så tillkallas en chef eller annan ansvarig personal.
- ☐ Annat:

Alla tobaksvaror/e-cigarettor och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera ålder. Därför måste det finnas rutiner för ålderskontroll även vid försäljning genom automat, postorder, internet eller liknande.

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll om försäljningen sker via automat, postorder, internet eller liknande?

- ☐ Detta är inte aktuellt.
- ☐ Polletter eller liknande till en automat säljs i kassan där personalen gör ålderskontroll.
- ☐ Vid köp i automat kontrolleras åldern via bankkort eller liknande.
- ☐ Automaten är placerad så att den kan bevakas kontinuerligt.
- ☐ Ålderskontroll vid köp på internet görs via bankkort eller liknande.
- ☐ Försändelser via post skickas med rekommenderat brev, mottagningsbevis, personlig utlämning eller liknande.
- ☐ Försändelser via post innehåller uppgifter om att varan inte får lämnas ut till någon som inte har fyllt 18 år.
- ☐ Annat:

Det är inte tillåtet att sälja lösa cigaretter (styckevis) eller i förpackningar med färre än 20 cigaretter. Anledningen är att tobak ska bli mindre tillgängligt för unga personer.

Har ni någon rutin för att kontrollera att cigaretter inte säljs lösa (styckevis)? I så fall, vilken?

Har ni någon rutin för att följa upp hur personalen hanterar kravet på ålderskontroll? I så fall, vilken?

På vilket sätt hanterar ni problematiska situationer, exempelvis om kunden inte kan visa någon legitimation?

- ☐ Vi informerar personalen om risker som kan uppstå i samband med försäljning av tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter och ger förslag på hur dessa kan hanteras.
- ☐ Vi utbildar personalen i konflikthantering som inkluderar information om åldersgräns och ålderskontroll.
- ☐ Annat:

Stöd och utbildning till personal

En näringsidkare som säljer tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att de ska kunna följa tobakslagen och anslutande föreskrifter. Det är också viktigt att all personal som arbetar i kassan och lämnar ut tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter känner till sitt personliga straffansvar i samband med försäljningen.

På vilka sätt informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll, deras personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid försäljning av tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter?

- ☐ Vid anställning av ny personal
- ☐ Personalmöten
- ☐ Intern utbildning
- ☐ Extern utbildning
- ☐ Informations- och utbildningsmaterial
- ☐ Annat:

Hur ofta informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll och om övriga bestämmelser vid försäljning av tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare? /tobaksfria nikotinprodukter

- ☐ Vid anställning av ny personal.
- ☐ Minst en gång per år.
- ☐ Vi använder en tabell för att notera tidpunkterna för information och utbildning till personalen (se bilaga 1).
- ☐ Annat:

Lagen ställer inga krav på åldern hos den som står i kassan och säljer tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter. Däremot måste kassapersonalen vara införstådd med lagen och ha en reell möjlighet att vägra sälja tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter till den som inte är 18 år. I många fall är detta svårt för en person som inte själv har fyllt 18 år, och unga anställda bör därför få särskilt stöd.

Vilket särskilt stöd ger ni till ung personal för att hantera svåra situationer i samband med försäljning av tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter?

☐	Vi säljer tobak i en särskild kasa med erfaren äldre personal.
☐	Ung personal kan få stöd från erfaren personal under hela arbetstiden.
☐	Ung personal får extra utbildning och stöd för att hantera svåra situationer.
☐	Annat:

Information om kontrollköp

Kommunen har rätt att göra kontrollköp för att testa om försäljningsställen har bra rutiner för sina ålderskontroller. Det innebär att en person som har fyllt 18 år och ser ung ut testar om det går att handla tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter utan att visa legitimation. Syftet är förbättra rutinerna för ålderskontroll.

Kom ihåg att informera din personal om att ert försäljningsställe kan få besök av någon som gör ett kontrollköp!

Krav på information, varningstexter med mera

En **tobaksvara** är en produkt som innehåller tobak och som är avsedd att rökas, snusas, sugas på eller tuggas. Exempel på tobaksvaror är cigaretter, cigarrer, cigarromslag, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa. Alla tobaksvaror ska ha hälsovarningar och cigarettpaket ska dessutom ha en innehållsdeklaration. På cigarettförpackningar ska hälsovarningarna vara tryckta.

Hälsovarningarna ska vara på svenska. Tobaksvaror som är omärkta eller felaktigt märkta får inte tillhandahållas till försäljning.

En **elektronisk cigarett** är en produkt som kan användas för konsumtion av nikotinånga via ett munstycke, eller beståndsdel av den produkten, inbegripet en patron, en tank och anordningen utan patron eller tank.

Påfyllningsbehållare är en behållare som innehåller vätska som innehåller nikotin och som kan användas för att fylla på en elektronisk cigarett. Elektroniska cigaretter eller påfyllningsbehållare som är omärkta eller felaktigt märkta, eller saknar informationsblad får inte tillhandahållas till försäljning.

En **tobaksfri nikotinprodukt** är en produkt utan tobak som innehåller nikotin för konsumtion (ej läkemedel eller medicinteknisk produkt) till exempel vitt snus. Produkten ska vara märkt med innehållsdeklaration och hälsovarning. Märkningen får inte heller antyda att en produkt är mindre skadlig än en liknande produkt eller likna ett livsmedel eller kosmetisk produkt.

Har ni någon rutin för att kontrollera och säkerställa att tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta? I så fall, vilken?

☐	Vi utbildar personalen om hur tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter ska vara märkta.
☐	Vi kontrollerar att tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta i samband med inköpet.
☐	Vi kontrollerar att tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta i samband med uppackning i butiken.
☐	Om märkningen av tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter ser annorlunda ut så gör vi en extra kontroll.
☐	Om tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter inte är korrekt märkta så tar vi bort dem från försäljningsstället och kontaktar leverantören.
☐	Annan åtgärd:

Marknadsföring

Det är endast tillåtet att marknadsföra tobaksvaror/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter inne på försäljningsstället genom att tillhandahålla varorna till försäljning och genom kommersiella meddelanden i varornas närhet. Meddelandena får inte vara påträngande eller uppsökande och de får inte uppmana till bruk.

Har ni någon rutin för att kontrollera att marknadsföringen på försäljningsstället är tillåten?
I så fall, vilken?

Avvikelser

Du ska ha kontroll över din försäljning och även se till att din personal följer bestämmelserna. Det är viktigt att du åtgärdar brister som kan uppstå. Om bestämmelserna i lagen eller anslutande föreskrifter inte följs kan kommunen besluta om administrativa sanktioner mot dig som näringsidkare för att du ska rätta till felen. Till exempel så kan kommunen förbjuda dig att sälja tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter under en viss tid. Som ett stöd för dig själv kan du dokumentera vilka åtgärder du gjort, om en brist uppstår. Då blir det också lättare för dig att följa upp om bristen har rättats till.

Vilka åtgärder tas om det uppstår brister, såsom att bestämmelser i lagen eller att egenkontrollprogrammet inte följs?

☐	Personalen får en genomgång av försäljningsbestämmelserna.
☐	Vi tar kontakt med kommunen för att få informationsmaterial.
☐	Tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter säljs bara i en särskild kassa med erfaren personal.
☐	Erfaren personal får särskilt ansvar för försäljningen och för att stödja oerfaren personal.
☐	Annan åtgärd:

Underskrift

Ort och datum
Underskrift (behörig firmatecknare)
Namnförtydligande

Mer information

För mer information, kontakta Avesta kommun Besöksadress:

Omsorgsförvaltningen, Markusgatan 25

Postadress: Omsorgsförvaltningen, 774 41 Avesta

Tfn: 0226 – 644453

E-post: omsorg@avesta.se

Åldersgränsdekaler samt utbildnings- och informationsmaterial finns att beställa på Folkhälsomyndighetens webbplats www.folkhalsomyndigheten.se

Information till personalen

Det är viktigt att din personal vet vilka regler som gäller vid försäljning av tobak/e-cigarett och påfyllningsbehållare/tobaksfria nikotinprodukter, och varför reglerna finns. Ett sätt att försäkra sig om detta är att du informerar personalen en gång per år. Ny personal bör dessutom få en genomgång när de anställs. Kom ihåg att både berätta vad lagen säger och beskriva hur era rutiner ser ut.

För att komma ihåg när du har informerat din personal kan det vara bra att fylla i deras namn i en tabell, se exempel nedan. De bör själva få fylla i datumet då de senast deltog i ett informations- eller utbildningstillfälle.

Namn	Datum 1	Datum 2	Datum 3	Datum 4